

Aleksandra Zięba

Niemcy i Polska wobec problemu terroryzmu. Analiza porównawcza

SŁOWA KLUCZOWE:

polityka bezpieczeństwa Niemiec, polityka bezpieczeństwa Polski, terroryzm, zwalczanie terroryzmu.

Wstęp

Republika Federalna Niemiec w odróżnieniu od Polski dotknięta była zarówno terroryzmem wewnętrznym, którego apogeum przypadło na lata 70. XX wieku, jak i terroryzmem międzynarodowym. Grupy wewnętrzne szczególnie Frakcja Czerwonej Armii (*Rote Armee Fraktion* RAF) i Ruch 2. Czerwca (*Bewegung 2. Juni*) znacząco wpłynęły na ukształtowanie się systemu antyterrorystycznego i kontrterrorystycznego w tym państwie¹. Jednak dopiero atak organizacji palestyńskiej Czarny Wrzesień podczas olimpiady w Monachium we wrześniu 1972 roku uzmysłowił władzom federalnym realność zagrożenia terroryzmem przychodzącym z zewnątrz. Odbicie zakładników zakończyło się ich śmiercią oraz śmiercią większości terrorystów. Akcja ta była przeprowadzona nieudolnie i wykazała pilną potrzebę stworzenia specjalnych jednostek kontrterrorystycznych².

¹ Zob. szerzej: B. de Graaf, *Evaluating Counterterrorism Performance: a Comparative Study*, New York 2011, s. 46–69 (rozdział: *The Federal Republic of Germany: Democracy under Fire*), M. Tomczak, *Przemoc i polityka: z dziejów skrajnej lewicy w RFN i Berlinie Zachodnim*, Poznań 1984, K. Pflieger, *Die Rote Armee Fraktion-RAF*, Baden-Baden 2004, W. Kraushaar (red.), *Die RAF und der linke Terrorismus*, II wydanie, Hamburg 2006.

² Por. K. Jałoszyński, *Zagrożenia fizycznej walki z zagrożeniami terrorystycznymi*, Warszawa 2010, s. 61.

Kolejna dekada upłynęła pod znakiem ekstremizmu kurdyjskiego i radykalizacji ugrupowań tureckich. Zagrożenie to również dzisiaj jest realne.

Polska nie miała takich doświadczeń, jednak istotną zmianą był rok 2001 i atak w USA na World Trade Center i Pentagon oraz konsekwencje tych zdarzeń w postaci nowo przyjętych: rezolucji Parlamentu Europejskiego, strategii Unii Europejskiej, które znacznie wpłynęły na ustawodawstwo krajowe oraz zaangażowanie w misję *Enduring Freedom* w Afganistanie i w wojnę w Iraku. Podstawą zmian dotyczących ustawodawstwa antyterrorystycznego dla Polski, jak również dla ustawodawstwa niemieckiego, była *Decyzja ramowa Rady Unii Europejskiej z dnia 13 czerwca 2002 roku w sprawie zwalczania terroryzmu*³.

Obecnie wiele organizacji terrorystycznych, w tym sunnickie ruchy, jak Hamas (Islamski Ruch Oporu) czy Al-Kaida, traktują RFN przede wszystkim jako bazę dla rewitalizacji, rekrutacji, szkoleń (nowe technologie) oraz pozyskiwania środków finansowych na działalność na terenie Niemiec. Przypuszcza się również, że Polska może stać się w przyszłości idealnym schronieniem dla radykalnych ugrupowań, nie tylko powiązanych ze światowym dżihadem, ale również skrajnie nacjonalistycznych.

Zamachy terrorystyczne z 11 września 2001 roku na World Trade Center i Pentagon dotknęły Niemcy w szczególny sposób. Trzech z czterech pilotów zamachowców żyło i studiowało w Niemczech, w tym lider ataku Mohammed Atta („komórka hamburska”). Znamiennym jest, że przed samym zamachem władzom udało się wykryć komórki islamistów i zapobiec potencjalnym atakom na terytorium Niemiec. W taki sposób unie możliwiono przeprowadzenie zamachów przez „komórkę frankfurcką”, która planowała ich dokonanie podczas dni świątecznych w Strasburgu. W grudniu 2001 roku federalny minister spraw wewnętrznych zdelegalizował działalność innych radykalnych ugrupowań islamskich, w tym Związku Islamskich Stowarzyszeń i Gmin e.V. Kolonia (Kalifatstaat ICCB), którego liderem był Metin Kaplan (zwany „Kalifem z Kolonii”). Pod koniec lipca 2002 roku zdelegalizowano stowarzyszenie Al-Aqsa e.V. również powiązane z Kaplanem. Kaplana wydalono z Niemiec do Turcji dopiero 12 października 2004 roku⁴. W Turcji za swoją działalność terrorystyczną i nawoływanie do obalenia państwa świeckiego i islamizacji

³ *Decyzja Rady ramowa z dnia 13 czerwca 2002 roku w sprawie zwalczania terroryzmu (2002/475/WSiS)*, Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej 22.6.2002, L164.

⁴ Zob. szerzej na temat radykalizacji postaw i zachowań mniejszości tureckiej w Niemczech: M. Sirseloudi, *The Meaning of Religion and Identity for Violent Radicalisation of the Turkish Diaspora in Germany*, „Terrorism and Political Violence”, 2013, Vol. 24, Nr 5, s. 807–824.

kraju – zarówno życia społecznego jak i politycznego – został skazany na karę dożywotniego więzienia. Jednak Najwyższy Sąd Apelacyjny w połowie lutego 2010 roku anulował ten wyrok. Kaplan nadal przebywa w więzieniu, odbywając karę za inne przestępstwa, jakich dokonał. Obok Abdullaha Öcalana (Partia Pracujących Kurdystanu PKK) uznawany jest za najgroźniejszego wroga państwa tureckiego. Warto zaznaczyć, że już 22 listopada 1993 roku zdelegalizowane zostały działające na terytorium RFN organizacje powiązane z kwestią kurdyjską, m.in.: Arbeiterpartei Kurdistan (Partia Pracujących Kurdystanu), Nationale Befreiungsfront Kurdistans (Narodowy Front Wyzwolenia Kurdystanu), stowarzyszenie Kurdistan-Komitee. Al-Aqsa po delegalizacji próbowała się reaktywować pod postacią m.in stowarzyszenia na rzecz pomocy dzieciom (YATIM-Kinderhilfe e.V. zdelegalizowane 30 sierpnia 2005 roku)⁵.

Według danych służb niemieckich na terenie Niemiec w 2001 roku przebywało prawie 31000 członków radykalnych organizacji islamistów, w tym 3000–4000 zbrojnych muzułmanów, gotowych do użycia siły⁶. Opublikowany 11 czerwca 2013 roku roczny raport Urzędu Ochrony Konstytucji (*Verfassungschutzbericht*) wydawany przez Federalne Ministerstwo Spraw Wewnętrznych (*Bundesministerium des Innern*) za najgroźniejsze zagrożenie dla bezpieczeństwa RFN uznaje radykalne organizacje islamskie, szacując liczbę ich członków w 2012 roku na terenie Niemiec na 42550 (liczbę ekstremistów lewicowych oszacowano na 29700, a prawicowych – na 23150)⁷. Jednak nie pozyskano danych dotyczących sympatyzowania z organizacjami czy członkostwa w organizacjach takich jak: komórki Al-Kaidy, Islamsko-Kurdyjska Sieć Ansar al-Islam, Islamski Ruch Uzbekistanu, Boko Haram czy Islamska Unia Dżihadu⁸. Przykładami obrazującymi zagrożenie była sprawa grupy z Sauerlandu, sympatyków Islamskiej Unii Dżihadu (*Islamische Jihad Union, IJU*) i udaremnienie próby zamachu terrorystycznego na pociąg w Nadrenii Westfalii 31 lipca 2006 roku. Czterech terrorystów (zatrzymanych w 2007 roku) zostało skazanych 4 marca 2010 roku przez sąd krajowy (*Oberlandesgerichts*) w Düsseldorfie na kary więzienia od 5 do 12 lat. Znamienne było to, że wszyscy skazani byli urodzeni w Niemczech, a ich indoktrynację monitorowało Multikultur Haus w Neu-Ulm (zakazane w 2005 r.) i Islamskie

⁵ Zob. Bundesministerium des Innern, *Verfassungschutzbericht* 2012, Berlin 2013, s. 30–32.

⁶ Y. Alexander, *Counterterrorism Strategies. Successes and Failures of Six Nations*, Waszyngton 2006, s. 197.

⁷ *Verfassungschutzbericht* 2012..., s. 56, 154 i 233.

⁸ Tamże, s. 233.

Centrum Informacyjne Ulm (rozwiązane we wrześniu 2007 r.); dodatkowo przeszli oni w 2006 roku szkolenie wojskowe w Pakistanie⁹.

Struktura systemu bezpieczeństwa wewnętrznego Republiki Federalnej Niemiec jest diametralnie inna od struktury systemu Polski. Nie tylko ze względu na uwarunkowania historyczne i konstelacje międzynarodowe, ale przede wszystkim ze względu na strukturę terytorialną państwa. Niemieckie instytucje bezpieczeństwa są zorganizowane na szczeblu federalnym. Oznacza to, że szesnaście subsystemów federacji¹⁰ – Landów (*Länder*) – ma swoje własne siły policyjne, jak również swoje służby wywiadowcze i organy ścigania. Istnieje wyraźna różnica między policją a służbami wywiadowczymi oraz między policją a wojskiem. Przed zjednoczeniem głównymi zadaniami sił zbrojnych RFN była przede wszystkim obrona terytorium (*Landesverteidigung*). Bundeswehra była wyłącznie armią o charakterze obronnym, opartą na powszechnym obowiązku służby wojskowej i zakotwiczoną w NATO. Potwierdzono tę zasadę konstytucyjnie w 1968 roku w art. 87a Ustawy Zasadniczej¹¹. Rząd niemiecki nie angażował się militarnie na arenie międzynarodowej,

⁹ Zob. *Urteil im Terrorprozess Gericht verhängt hohe Haftstrafen gegen Sauerland-Gruppe*, „Der Spiegel” (on-line) z dn. 4 marca 2010 r., L. Hering, *Keine Milde für islamistische Terroristen*, WRD.de (źródło: http://www1.wdr.de/themen/archiv/sp_sauerlandgruppe/sauerlandgruppe100.html (dostęp: 12.01.2013)). Por. B. Hołyst, *Zwalczanie terroryzmu w Niemczech*, [w:] B. Hołyst, M. Goc (red.), *Terroryzm w poglądach społeczeństwa polskiego*, Warszawa 2011, s. 93–96.

¹⁰ Pojęcie „subsystemu” i „suprasystemu” używane na określenie konstrukcji państw federalnych za: J.G. Millerem (*Living Systems*, New York 1978), w literaturze polskiej: J.W. Tkaczyński, zob. M. Bankowicz, J.W. Tkaczyński, *Oblicza współczesnego państwa*, Toruń 2003, s. 124–134.

¹¹ Art. 87a: „(1) Federacja tworzy siły zbrojne dla obrony. Ich liczebność oraz podstawowe założenia ich organizacji muszą wynikać z budżetu. (2) Siły zbrojne mogą być poza obroną użyte tylko wtedy, gdy ustawa zasadnicza to wyraźnie dopuszcza. (3) Siły zbrojne mają w stanie obrony i w stanie napięcia uprawnienie do ochrony obiektów cywilnych i spełniania zadań regulacji ruchu, o ile jest to konieczne dla wykonania ich zadania obronnego. Ponadto siłom zbrojnym w stanie obrony i w stanie napięcia może być powierzona ochrona obiektów cywilnych także dla wsparcia środków policyjnych; siły zbrojne współdziałają wtedy z właściwymi władzami. (4) Dla odparcia niebezpieczeństwa grożącego istnieniu bądź wolnościowemu demokratycznemu porządkowi ustrojowemu Federacji lub któregoś z krajów, Rząd Federalny w przypadku zaistnienia przesłanek z artykułu 91 ust. 2, jeśli siły policyjne i Federalna Straż Graniczna nie wystarczają, może dla wsparcia policji i Federalnej Straży Granicznej użyć sił zbrojnych do ochrony obiektów cywilnych i zwalczania zorganizowanych, uzbrojonych wojskowo powstańców. Użycie sił zbrojnych należy wstrzymać, jeśli zażąda tego Parlament Federalny lub Rada Federalna”, za: *Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland*, Baden-Baden 2010.

natomiast udzielał pomocy humanitarnej. Niechęć elit do udziału w operacjach wojskowych była kompensowana przez udzielanie finansowego i logistycznego wsparcia. Metoda ta szczególnie aktywnie była praktykowana przez rząd Helmuta Kohla i Hansa Dietricha Genschera aż do początku lat 90. XX wieku (tzw. polityka książeczki czekowej)¹².

Z początkiem lat 90. koalicja rządząca CDU/CSU/FDP wyraźnie opowiadała się za zwiększoną rolą RFN w kwestiach utrzymania pokoju i bezpieczeństwa, również wewnątrz kraju, m.in. w reagowaniu kryzysowym (przede wszystkim podczas katastrof naturalnych). Postulowano udział oddziałów Bundeswehry w misjach pokojowych ONZ poza obszarem NATO. Warto zaznaczyć, że opozycyjna SPD była temu przeciwna i odwołała się do Federalnego Trybunału Konstytucyjnego. Trybunał orzekł 12 lipca 1994 roku, że oddziały niemieckie mogą brać udział w misjach i operacjach prowadzonych przez organizacje międzynarodowe (ONZ, NATO, UZE). Każdorazowo jednak decyzja taka musi uzyskać aprobatę Bundestagu¹³. Trybunał stwierdził, że art. 87a Ustawy Zasadniczej nie ogranicza powoływania się na art. 24 ust. 2 (udział Niemiec w systemach bezpieczeństwa zbiorowego)¹⁴ jako podstawy prawnej do użycia niemieckich oddziałów zbrojnych w operacjach NATO poza obszarem jego odpowiedzialności (*out of area*). Od połowy lat 90. doktryna bezpieczeństwa włączyła do zadań Bundeswehry oprócz obrony kraju i sojuszników, udział w operacjach *out of area*. Ma to znaczenie dla zaangażowania Niemiec w militarne zwalczanie terroryzmu.

Konsekwencją tych uwarunkowań wewnętrznych jest kompleksowe zinstytucjonalizowanie 39 organów oraz ministerstw, zaangażowanych w przeciwdziałanie terroryzmowi. Istnieją również agencje o charakterze ponadlandowym rozproszone na terytorium całego państwa. Wpływa to niekorzystnie na komunikowanie się między wszystkimi zaangażowanymi podmiotami.

W Polsce naczelną rolę w systemie antyterrorystycznym odrywa Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego odpowiadająca za rozpoznanie i wykrywanie przestępstw terroryzmu oraz zapobieganie im, a także

¹² P. Pietrzak, *Bundeswehra w operacjach międzynarodowych. Podstawy prawne, stan obecny, perspektywy*, Warszawa 2004, s. 8–10.

¹³ *Außenpolitik der Bundesrepublik Deutschland. Dokumente von 1949 bis zum 1994*, Köln, 1995, s. 1071–1080.

¹⁴ Art. 24 ust. 2: „Federacja może dla zachowania pokoju włączyć się do systemu wzajemnego bezpieczeństwa zbiorowego; ze względu na to zezwoli ona na ograniczenia swoich zwierzchnich praw, które wprowadzą i zapewnią pokojowy i długotrwały ład w Europie oraz między narodami świata”, za: *Grundgesetz...*

Agencja Wywiadu odpowiedzialna za rozpoznawanie terroryzmu międzynarodowego¹⁵. Funkcję koordynującą wymianę informacji między służbami pełni, powołane 1 października w 2008 roku, Centrum Antyterrorystyczne (CAT) umiejscowione w ABW. Natomiast do struktur zwalczania terroryzmu na poziomie strategicznym zalicza się: Prezesa Rady Ministrów, Ministra Spraw Wewnętrznych, Międzyresortowy Zespół ds. Zagrożeń Terrorystycznych¹⁶ i Rządowe Centrum Bezpieczeństwa¹⁷.

Regulacje prawno-karne

28 sierpnia 2006 roku wprowadzono zmianę do niemieckiej Ustawy Zasadniczej z 23 maja 1949 roku do rozdziału VII dotyczącego ustawodawstwa federalnego – w punkcie 9a zapisano, że za obronę przed terroryzmem międzynarodowym odpowiedzialny jest Federalny Urząd Policji Kryminalnej (*Bundeskriminal Amt*, BKA), gdy problem dotyczy więcej niż jednego landu oraz może podjąć działania na prośbę krajowych instytucji policyjnych. Dodatkowo w punkcie 10. podkreślono rolę współpracy między policjami kryminalnymi, w sprawach ochrony konstytucji, ochrony przed działaniami z użyciem siły lub groźbą jej użycia, zagrażającymi

¹⁵ Ustawa z dnia 24 maja 2002 o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu (Dz. U. z dnia 14 czerwca 2002 r.).

¹⁶ Utworzony na podstawie Zarządzenia Prezesa Rady Ministrów nr 162 z 26 października 2006 r., który ma zapewniać współdziałanie administracji rządowej w zakresie współdziałania, rozpoznawania, przeciwdziałania i zwalczania terroryzmu. Przewodniczącym gremium jest Minister Spraw Wewnętrznych, zastępcami zaś Minister Finansów, Minister Obrony Narodowej, Minister Spraw Zagranicznych oraz Minister Sprawiedliwości. W skład zespołu wchodzi również sekretarze lub podsekretarze stanu w MSW, Sekretarz Kolegium do spraw Służb Specjalnych, Szef Obrony Cywilnej Kraju, Szef Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Szef Agencji Wywiadu, Szef Biura Ochrony Rządu, Komendant Główny Policji, Komendant Główny Straży Granicznej, Komendant Główny Państwowej Straży Pożarnej, Szef Sztabu Generalnego Wojska Polskiego, Szef Służby Wywiadu Wojskowego, Szef Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Komendant Główny Żandarmerii Wojskowej, Generalny Inspektor Kontroli Skarbowej, Generalny Inspektor Informacji Finansowej, Szef Służby Celnej, Dyrektor Rządowego Centrum Bezpieczeństwa lub osoba go zastępująca. Na posiedzenia zapraszany jest również szef BBN. Więcej: www.antyterroryzm.gov.pl

¹⁷ Zob. Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 11 kwietnia 2011 r. w sprawie organizacji i trybu działania Rządowego Centrum Bezpieczeństwa (Dz. U. z dnia 22 kwietnia 2011 r.); Rządowe Centrum Bezpieczeństwa (on-line), www.rcb.gov.pl; A. Podolski, *Miejsce Rządowego Centrum Bezpieczeństwa w systemie bezpieczeństwa antyterrorystycznego Rzeczypospolitej Polskiej*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2010, nr 2, s. 141–148.

zagranicznym interesom Niemiec. Zobowiązano także RFN do udziału w międzynarodowym zwalczaniu przestępczości¹⁸.

Z kolei w niemieckim kodeksie karnym (*Strafgesetzbuch*) z 13 listopada 1998 roku przepisy dotyczące terroryzmu zawarte są w części szczegółowej w rozdziale I zatytułowanym „Wojna napastnicza, zdrada i zagrożenia demokratycznego państwa prawa”. W § 89a dotyczącym przygotowania poważnej przemocy wywrotowej, to przestępstwo zagrożono karą pozbawienia wolności do lat trzech lub grzywną; w § 129a traktującym o tworzeniu związków terrorystycznych¹⁹, kara główna to pozbawienie wolności od roku do lat dziesięciu, w § 129b rozszerzono zapisy paragrafów 129 (o tworzeniu organizacji przestępczych) i 129a o przestępcach i grupach terrorystycznych działających zagranicą Niemiec. Tylko w latach 1996–2002 sądy niemieckie z mocy § 129a kodeksu karnego skazały 28 osób²⁰.

Zgodnie z paragrafami 89a i 89b niemieckiego Kodeksu karnego karane jest przygotowanie, usiłowanie i dokonanie aktu poważnej działalności wywrotowej rozumianej jako przemocy przeciwko życiu (morderstwo – § 211 i zabójstwo – § 212), wolności osobistej (uprowadzenie człowieka w celu szantażowania osób trzecich – § 239a, wzięcie zakładnika – § 239b), istnieniu lub bezpieczeństwu państwa, organizacjom międzynarodowym lub zasadom konstytucyjnym RFN. Według paragrafów 129a i 129b karze podlega zakładanie organizacji terrorystycznych, których celem jest mordowanie lub które powodują nieumyślne powodowanie śmierci, ludobójstwo, zbrodnie przeciwko ludzkości, przestępstwo przeciwko wolności osobistej, jak: uprowadzenie osoby w połączenie z szantażem, branie zakładników, działania wymierzone w środowisko oraz działania, które powodują poważne szkody fizyczne tudzież psychiczne dla drugiego człowieka (podpalenia, niebezpieczna ingerencja w komunikację kolejową, wodną i powietrzną, sprowadzenie niebezpieczeństwa zatrucia)²¹.

¹⁸ *Grundgesetz*....

¹⁹ Paragraf ten zatytułowany *Bildung terroristischer Verениunigungen* został wprowadzony ustawą z dnia 18 sierpnia 1976 roku w odpowiedzi na działalność neolewicowych ugrupowań terrorystycznych pierwszej fali Frakcji Czerwonej Armii (w szczególności działalności Andreasa Baadera i Ulrike Meinhof) i drugiej fali RAF (Ruch 2. Czerwca). Zob. E.M. Guzik-Makaruk, *Rozwiązania materialno-prawne w obszarze penalizacji terroryzmu w Republice Federalnej Niemiec i Austrii na tle decyzji ramowej Rady Unii Europejskiej w sprawie zwalczania terroryzmu*, [w:] K. Indeck, P. Potejko (red.), *Terroryzm: materia ustawowa*, Warszawa 2009, s. 60–61.

²⁰ Tamże.

²¹ *Strafgesetzbuch (StGB)*, dostępne na stronie Federalnego Ministerstwa Sprawiedliwości, źródło: URL www.gesetze-im-internet.de/stgb (dostęp: 2.11.2012); zob. S. Pikulski,

Natomiast określenie, w jakich sytuacjach można tymczasowo aresztować podejrzanego o terroryzm wraz z procedurą zatrzymania, znajduje się w Kodeksie postępowania karnego (*Strafprozessordnung*) z 7 kwietnia 1987 r. (rozdział IX „Aresztowanie i zatrzymanie”). Organ dokonujący aresztowania musi wystąpić o pisemną zgodę do właściwego sądu. Podstawa do aresztowania wedle § 112 niemieckiego kpk powstaje, gdy zaistnieje bezpośrednie podejrzenie popełnienia przestępstwa oraz gdy wystąpi jedna z trzech przesłanek dodatkowych: sprawca zbiegł, ukrywa się (lub istnieje takie podejrzenie) lub występuje groźba mataczenia. W przypadku, gdy sprawa dotyczy przestępstwa z § 89a kk wówczas do wydania nakazu aresztowania wystarczy bezpośrednie podejrzenie popełnienia przestępstwa. Aresztowanie tymczasowe trwa do 6 miesięcy, sąd apelacyjny może przedłużyć ten okres²².

W Polsce definicja przestępstwa o charakterze terrorystycznym została wprowadzona 16 kwietnia 2004 roku do kodeksu karnego w art. 115 § 20 (nowelizacja kk weszła w życie z 1 maja 2004 roku). Był to wymóg wspomnianej decyzji ramowej Rady Unii Europejskiej z 13 czerwca 2002 roku w sprawie zwalczania terroryzmu. Według wprowadzonego artykułu przestępstwo o charakterze terrorystycznym jest to przestępstwo kierunkowe, popełniane w zamiarze bezpośrednim o szczególnym zabarwieniu (*cum dolo colorato*) zagrożone karą pozbawienia wolności do lat 5. Czyn ten popełniany w jednym z trzech wskazanych alternatywnie celów: „1) poważnego zastraszenia wielu osób; 2) zmuszenia organu Rzeczypospolitej Polskiej lub innego państwa albo organu organizacji międzynarodowej do podjęcia lub zaniechania określonej czynności; 3) wywołania poważnych zakłóceń w ustroju lub gospodarce RP, innego państwa lub organizacji międzynarodowej, a także groźba popełnienia takiego czynu”²³. Ustawodawca przewidział szereg sankcji karnych za wiele przestępstw umyślnych, które mogą być następstwem działań o charakterze terrorystycznym lub też same w sobie stanowić naruszenie prawa. Zawarte są one w rozdziałach XVI–XXI, XXIII, XXXIX, XXX, XXXII,

Prawne środki zwalczania terroryzmu, Olsztyn 2000, s. 102–104, E.M. Guzik-Makaruk, dz. cyt., s. 63–65.

²² *Strafprozessordnung* (StPO), strona Federalnego Ministerstwa Sprawiedliwości, źródło: URL <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/stpo/gesamt.pdf>, (dostęp: 2.11.2012).

²³ Zob. art. 115, *Kodeks karny. Kodeks Postępowania karnego*, wydanie 19., edycja prokuratorska, Warszawa 2011, zob. szerzej: K. Indeki (red.), *Przestępczość terrorystyczna. Ujęcie praktyczno-dogmatyczne*, Poznań/Białystok/Łódź 2006.

XXXIII, XXXV Kodeksu karnego²⁴. Warto wyróżnić art. 65. kk (rozdz. VI „Zasady wymiary kary i środków karnych”), przewidujący zaostrezenie kary: kara powyżej dolnej granicy aż do górnej granicy zwiększonej o połowę; art. 258. kk (rozdz. XXXII „Przestępstwa przeciwko porządkowi publicznemu”) dotyczy udziału w grupie o charakterze zbrojnym, mającej na celu popełnienie przestępstwa o charakterze terrorystycznym podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 8 lat. Natomiast paragraf 4 tegoż artykułu przewiduje karę nie krótszą niż 3 lata za założenie grupy terrorystycznej bądź kierowanie nią. Penalizacja finansowania terroryzmu znalazła wyraz w noweli listopadowej z 2009 roku²⁵ i art. 165a kk, który wszedł w życie 19 kwietnia 2010 roku (rozdz. XX „Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu”). Gromadzenie, przekazywanie, oferowanie środków płatniczych, instrumentów finansowych, papierów wartościowych, wartości dewizowych, praw majątkowych lub innego mienia ruchomego lub nieruchomości w celu finansowania przestępstwa o charakterze terrorystycznym podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12²⁶. Polską ustawę karną stosuje się do cudzoziemca, który popełnił za granicą przestępstwo o charakterze terrorystycznym (art. 110 kk § 1). Natomiast definicję aktu terrorystycznego odnaleźć można było już w 2000 roku w Ustawie o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł z 16 listopada 2000 roku w art. 2 pkt. 7. Przez akt terrorystyczny rozumie się przestępstwa przeciwko pokojowi, ludzkości oraz przestępstwa wojenne (nawiązanie do rozdz. XVI kk), przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu, zamach na życie prezydenta (art. 134 kk) lub napaść i znieważenie przedstawiciela obcego państwa (art. 136 kk).

²⁴ Zob. szerzej, C. Sońta, *Przestępstwo o charakterze terrorystycznym w prawie polskim*, K. Indeki, P. Potęjko (red.), dz. cyt., s. 146–170; K. Jałoszyński, *Uwarunkowania prawne i organizacyjne działań Policji wobec zagrożenia terroryzmem*, [w:] B. Hołyst, M. Goc (red.), dz. cyt., s. 104–108.

²⁵ Nowelą listopadową zwykło określać się pakiet zmian uchwalonych w drugiej połowie 2009 roku: Ustawy z 5 listopada 2009 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Kodeks karny wykonawczy, ustawy – Kodeks karny skarbowy oraz niektórych innych ustaw. Była to kontynuacja zmian wprowadzanych w drugiej połowie roku, nowelizujących między innymi: Ustawę o przeciwdziałaniu prowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz o przeciwdziałaniu finansowaniu terroryzmu z 16 listopada 2000 roku (Dz. U. z 2010 r., nr 46, poz. 276), zob. szerzej: R. Zawłocki, *Nowela „listopadowa” Kodeksu karnego*, „Monitor Prawniczy”, 2010, nr 12, s. 1–7.

²⁶ Zob. *Kodeks karny*...

Niemieckie pakiety antyterrorystyczne

Atak na wieże World Trade Center i Pentagon uświadomił RFN wzrost tzw. zagrożeń asymetrycznych dla państw. Dało to wyraz w przyjęciu przez rząd federalny pierwszego „pakietu antyterrorystycznego” (*Anti-Terror Paket*) 19 sierpnia 2001 roku oraz uchwaleniu przez Bundestag drugiego „pakietu antyterrorystycznego” 14 grudnia 2001 roku oraz wytyczeniu nowych kierunków w polityce obronnej (maj 2003 roku)²⁷. Pakiety dotyczyły wzmocnienia kompetencji instytucji zajmujących się m.in. zbieraniem informacji o grupach radykalnych, monitorowaniem aktywności finansowej grup podejrzanych o terroryzm oraz śledzeniem działalności grup powiązanych międzynarodową przestępczością zorganizowaną (Federalny Urząd Ochrony Konstytucji/*Bundesverfassungsschutz* BfV, BKA), wywiadem (Niemiecka Federalna Służba Wywiadowcza/*Bundesnachrichtendienst*, BND) i kontrolą graniczną (Federalna Straż Graniczna/*Bundesgrenzschutz*, BGS). Pakiety przewidywały również zmiany w prawie dotyczącym kontroli dowodów osobistych, zaostrzeniu ustawy o stowarzyszeniach oraz zaostrzeniu prawa przyznawania azylu, wiz i pozwolenia na tymczasowy pobyt osobom podejrzanym o działalność terrorystyczną. Obostrzono też zasady bezpieczeństwa podróżowania samolotem²⁸. Drugi pakiet z grudnia 2001 roku wprowadził około 17 zmian ustaw dotyczących bezpieczeństwa wewnętrznego Niemiec i był finansowany z budżetu państwa na rok 2002.

Założenia pakietów antyterrorystycznych były stopniowo wprowadzane w kolejnych ustawach (*Anti-Terror Gesetze*). Najważniejszymi regulacjami były: ustawa o zwalczaniu terroryzmu (*Terrorismusbekämpfungsgesetz*, TBG), która weszła w życie 11 stycznia 2002 roku i ustawa uzupełniająca zwalczanie terroryzmu z 10 stycznia 2007 roku (*Terrorismusbekämpfungergänzungsgesetz*, TBEG)²⁹. Pozostałe zmiany dotyczyły m.in. wprowadze-

²⁷ Zob. szerzej: P. Struck, Wytyczne na temat polityki obronnej dla zakresu działania federalnego Ministra Obrony, Berlin, 21 maja 2003, [w:] M. Medeński, P. Pietrzak, *Polityka bezpieczeństwa Niemiec w świetle zagrożeń terroryzmu międzynarodowego: ewolucja i perspektywy*, Warszawa/Toruń 2003, s. 40–64.

²⁸ *Neue Befugnisse für die Geheimdienste/Schärfere Bestimmungen bei der Einreise von Ausländern /Biometrische Merkmale in Pässen zulässig*, „Pressemitteilung des Bundesrates”, Nr 299/2001 vom 20.12.2001, www.bundesrat.de/pr/pr299_01.html (dostęp: 5.12.2012), O. Lepsius, *Freiheit, Sicherheit und Terror: Die Rechtslage in Deutschland*, „Leviathan”, Vol. 32, Issue 1, s. 64–88.

²⁹ *Gesetz zur Bekämpfung des internationalen Terrorismus (Terrorismusbekämpfungsgesetz) vom 9. Januar 2002*, „Bundesgesetzblatt”, Teil 1, Nr 3 vom 11.1.2002, s. 361–395, *Gesetz zur*

nia ustawy dotyczącej bezpieczeństwa lotów (14 stycznia 2005 roku)³⁰; ustawy regulującej wymianę i pozyskiwanie informacji przez służby policyjne i wywiadowcze federacji i poszczególnych landów (31 grudnia 2006 roku)³¹, oraz zwalczania finansowania terroryzmu, w tym prania brudnych pieniędzy (*Geldwäschekämpfungsgesetz* z 14 sierpnia 2002 roku, uzupełniona 13 sierpnia 2008 roku)³². Od listopada 2006 roku trwały prace nad nową regulacją przetwarzania danych teleinformatycznych, namierzania i rozpoznania sieci informatyczno-telefonicznych wykorzystywanych przez osoby podejrzane o działalność terrorystyczną. W oparciu o nie znowelizowano ustawę o zwalczaniu terroryzmu międzynarodowego (TBEG), wprowadzono nowe regulacje do prawa telekomunikacyjnego³³ oraz poprawki do kk (§ 89a i § 89b), zwane „prawem do ścigania przygotowania ciężkiej przemocy wywrotowej”³⁴. Dodatkowo podkreślono ustawowo 25 grudnia 2008 roku kompetencje BKA dotyczące ochrony przed zagrożeniami terroryzmem międzynarodowym³⁵.

W roku 2011 zmieniono także ustawę o ochronie konstytucji federalnej, przedłużając tymczasowe przepisy rozszerzające uprawnienia Urzędu Ochrony Konstytucji, w tym dotyczące pozyskiwania informacji o podejrzanych od przewoźników lotniczych, instytucji finansowych i firm telekomunikacyjnych. W zmianach tych zobowiązano się do 10 stycznia 2016 roku powołać zespół ekspertów na mocy decyzji Bundestagu, który miałby dokonać ewaluacji wszystkich ustaw dotyczących terroryzmu³⁶.

Ergänzung des Terrorismusbekämpfungsgesetzes (Terrorismusbekämpfungsergänzungsgesetz) vom 5. Januar 2007, „Bundesgesetzblatt”, Teil 1, Nr 1 vom 10.1.2007, s. 2–9.

³⁰ *Gesetz zur Neuregelung von Luftsicherheitsaufgaben vom 11 Januar 2005, „Bundesgesetzblatt”, Teil 1, Nr 3 vom 14.1.2005, s. 78–87.*

³¹ *Gesetz zur Errichtung gemeinsamer Dateien von Polizeibehörden und Nachrichtendiensten des Bundes und der Länder (Gemeinsame-Dateien-Gesetz) vom 22. Dezember 2006, „Bundesgesetzblatt”, Teil 1, Nr 66 vom 30.12.2006, s. 3409–3415.*

³² *Gesetz zur Ergänzung der Bekämpfung der Geldwäsche und der Terrorismusfinanzierung (Geldwäschekämpfungsgesetz) vom 13 August 2008, „Bundesgesetzblatt”, Teil 1, Nr 37 vom 20.08.2007, s. 1690–1707.*

³³ *Gesetz zur Neuregelung der Telekommunikationsüberwachung und anderer verdeckter Ermittlungsmaßnahmen sowie zur Umsetzung der Richtlinie 2006/24/EG (VDSG) vom 21 Dezember 2007, „Bundesgesetzblatt”, Teil 1, Nr 70 vom 31.12.2007, s. 3198–3211.*

³⁴ *Strafgesetzbuch (StGB)*, dostępne na stronie Federalnego Ministerstwa Sprawiedliwości, źródło: www.gesetze-im-internet.de/stgb (dostęp: 2.12.2012).

³⁵ *Gesetz zur Abwehr von Gefahren des internationalen Terrorismus durch Bundeskriminalamt vom 25 Dezember 2008, „Bundesgesetzblatt”, Teil 1, Nr 66 vom 31.12.2008, s. 3083–3094.*

³⁶ *Gesetz zur Änderung des Bundesverfassungsschutzgesetz vom 7 Dezember 2011, „Bundesgesetzblatt”, Teil 1, Nr 64 vom 13.12.2011, s. 2576–2581.*

Główną ideą reorganizacji systemu było połączenie (*Vernetzung*), usprawnienie współpracy między policją, służbami wywiadowczymi i wojskowymi, aby zoptymalizować efektywność systemu antyterrorystycznego, usprawnić pozyskiwanie informacji, wymianę *know-how* i zapoznać ze sposobami pracy różne służby.

Nowa jakość, jaką wniosły ataki Al-Kaidy, uwydatniła niezbędność współpracy z innymi państwami w kwestiach związanych z bezpieczeństwem. Niemcy i Polska solidarnie z USA opowiedziały się przeciwko nowemu zagrożeniu – terroryzmowi międzynarodowemu, którego zwalczanie wymaga aktywnego zaangażowania militarnego. Kanclerz Gerhard Schröder w swoim oświadczeniu w Bundestagu 11 października 2001 roku podkreślił, że Niemcy muszą odejść od prowadzenia wyłącznie polityki tzw. „książeczki czekowej”. Wskazał, że w dotychczasowej działalności międzynarodowej zjednoczone Niemcy koncentrowały się przede wszystkim na środkach polityczno-dyplomatycznych i gospodarczych. Nowe wyzwania i zagrożenia dla bezpieczeństwa zmuszają RFN do przyjęcia na siebie większej odpowiedzialności, w tym militarnej, za sprawy światowe. Polska jednak bardziej aktywnie zaangażowała się w pomoc dla USA. Już 9 dni po zamachach na WTC i Pentagon prezydent RP Aleksander Kwaśniewski w liście do Georga W. Busha zadeklarował gotowość do współpracy w budowie koalicji antyterrorystycznej i wzięcia udziału przez polskich żołnierzy w militarnych operacjach USA. Z inicjatywy prezydenta Polski odbyła się 6 listopada 2001 roku w Warszawie konferencja w sprawie zwalczania terroryzmu, w której udział wzięło 16 prezydentów państw Europy Środkowej i Południowej oraz m.in. obserwatorzy z Rosji i Turcji. Przyjęto na niej deklarację wyrażającą bezwarunkowe poparcie dla działań podejmowanych przeciw terroryzmowi oraz plan działania przeciw terroryzmowi. Na wiosnę 2002 roku polskie jednostki dołączyły do międzynarodowych sił ISAF w Afganistanie, również w 2003 roku Polska stała się członkiem koalicji przeciwko Irakowi.

Niestety, w Polsce nie przyjęto ustawy antyterrorystycznej, która mogłaby się stać podstawą chociażby do wypracowania spójnej definicji terroryzmu, wprowadzenia kategoryzacji wydarzeń o charakterze terrorystycznym oraz naszkicowania podziału kompetencji pomiędzy poszczególnymi służbami zajmującymi się problematyką zwalczania terroryzmu. Współpraca dotychczasowa oparta jest na podstawie przepisów ustawy z 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa i Agencji Wywiadu. Pozostałe zaś służby zaangażowane w system przeciwdziałania terroryzmowi zmuszone są zawierać specjalne porozumienia, aby ułatwić przepływ i wymianę informacji. Specjalna ustawa antyterrorystyczna mogłaby

nadać uprawnienia koordynatora wymiany informacji w tym systemie Centrum Antyterrorystycznemu, którego podstawą funkcjonowania jest § 3, ust. 1 pkt 8a Zarządzenia nr 73 Prezesa Rady Ministrów z dnia 26 czerwca 2002 roku w sprawie nadania statutu Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego (zmienione Zarządzeniem nr 102 z dn. 17 września 2008 r.). Regulacje prawne i kompetencje poszczególnych służb są rozproszone, ich dekompozycja sprzyja trudnościom komunikacyjnym i w niejednoznaczny sposób definiują postępowanie, szczególnie gdy zaistnieje potrzeba współpracy między służbami³⁷.

Instytucje

Rolę wiodącą w Niemczech pełni Federalny Urząd Policji Kryminalnej (BKA), podlegający Wydziałowi Bezpieczeństwa Państwa Federalnego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych (*Abteilung ST – Polizeilicher Statsschutz*, BMI). Na szczeblu krajowym wyodrębnia się Landową Policję Kryminalną (*Landes Kriminal Amt*, LKA), powstałą na mocy ustawy z 15 marca 1951 roku (nowelizacja 7 lipca 1997 r.)³⁸. Jeżeli zagrożenie terrorystyczne nie znajduje definicji w przepisach prawa federalnego, wtedy odpowiedzialne są policje landowe. LKA zobowiązane są do tworzenia lokalnych baz danych i przekazywania informacji do BKA. Współpraca odbywa się poprzez oficerów łącznikowych oraz wydziały analiz. Dodatkowym elementem wspierającym pracę analityczną jest Wydział Bezpieczeństwa Państwa w BMI.

BKA w zakresie zwalczania terroryzmu odpowiedzialna jest za: zwalczanie przestępczości zorganizowanej, zwalczanie terroryzmu międzynarodowego (w zakresie przewidzianym w Ustawie Zasadniczej), całodobowy monitoring sytuacji w kraju i na zewnątrz, koordynację krajowych działań antyterrorystycznych, współpracę międzynarodową, wymianę informacji w ramach wewnętrznego systemu informacji policji niemieckiej (INPOL), z Międzynarodową Organizacją Policji (Interpol) i Europejskim Urzędem Policji (Europol), analizę i przetwarzanie informacji, prowadzenie obserwacji osób oraz rejestrów lotniczych, organizowanie

³⁷ Por.: L.K. Paprzycki, *Czy Polsce potrzebna jest ustawa antyterrorystyczna?*, [w:] K. Indeck, P. Potejko, dz. cyt. s. 6–10; P. Chomentowski, P. Tchorzewski, *Ustawa antyterrorystyczna. Próba analizy*, [w:] tamże, s. 11–14.

³⁸ *Gesetz über das Bundeskriminalamt und die Zusammenarbeit des Bundes und der Länder in kriminalpolizeilichen Angelegenheiten (Bundeskriminalamtsgesetz BKAG)* vom 7. Juli 1997, „Bundesgesetzblatt”, Teil 1, Nr 64 vom 10 Juli 1997, s. 1650–1664.

szkoleń dla różnych służb, ochronę konstytucyjnych organów państwa, prowadzenie badań i doskonalenie technologii. BKA kontroluje również graniczny ruch osobowy i przepływ towarów, zajmuje się nielegalnym przekraczaniem granic (granice są patrolowane do 30 km w głąb kraju), jest także odpowiedzialna za bezpieczeństwo portów lotniczych (z wyjątkiem portów lotniczych w Nadrenii-Westfalii)³⁹.

Koordinacja na szczeblu suprasystemu niemieckiego odbywa się za pomocą wyspecjalizowanych organów w przetwarzaniu i dystrybuowaniu informacji w ramach Federalnego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, takich jak Wspólne Centrum Zwalczenia Terroryzmu (*Gemeinsame Terrorismusabwehrzentrum*, GTAZ), powołanego w grudniu 2004 roku⁴⁰, Wspólne Centrum Internetu (*Gemeinsames Internet Zentrum*, GIZ)⁴¹, powołanego z początkiem 2007 roku do spraw cyberterroryzmu i powstałej na mocy ustawy 30 marca 2007 roku wspólnej dla służb bezpieczeństwa bazy danych, Antyterrorystycznej Bazy Danych (*Antiterrordatei*, ATD)⁴². Instytucją w Polsce o podobnych kompetencjach jest Rządowy Zespół Reagowania na Incydenty Komputerowe CERT.GOV.PL umiejscowiony w Departamencie Bezpieczeństwa Teleinformatycznego Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego. Ważnym zadaniem tego zespołu jest zarządzanie mechanizmem wczesnego ostrzegania o zagrożeniach w sieci Internet ARAKIS-GOV od 2005 roku⁴³.

Niemieckie GTAZ i GIZ w szczególności zajmują się problematyką fundamentalizmu islamskiego. W ramach GTAZ pracuje prawie 190 osób z BKA, BfV, BND, urzędów kryminalnych i konstytucyjnych landów, policji federalnej (BP), Urzędu Celnego (*Zollkriminalamt*), kontrwywiadu wojskowego (*Militärischer Abschirmdienst* MAD), Federalnego Urzędu ds. Migracji i Uchodźców (*Bundesamt für Migration und Flüchtlinge*, BAMF) oraz generalnych urzędów federalnych. Zadania podstawowe zostały roz-

³⁹ Strona internetowe BKA www.bka.de.

⁴⁰ Wspólne Centrum Zwalczenia Terroryzmu zob. na stronach Federalnego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, źródło: http://www.bmi.bund.de/SharedDocs/Downloads/DE/Themen/Sicherheit/Terrorismus/mgtaz.pdf?__blob=publicationFile (dostęp: 24.12.2012).

⁴¹ Wspólne Centrum Internetu zob. http://www.bmi.bund.de/SharedDocs/Downloads/DE/Themen/Sicherheit/Terrorismus/giz.pdf?__blob=publicationFile (dostęp: 23.12.2012).

⁴² *Gesetz zur Errichtung gemeinsamer Dateien...*

⁴³ Zob. szerzej: www.cert.gov.pl, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, *Rządowy Program Ochrony Cyberprzestrzeni na lata 2009–2011*, Warszawa, styczeń 2009, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, *Rządowy Program Ochrony Cyberprzestrzeni na lata 2011–2016*, Warszawa, czerwiec 2010.

dzielone na 8 zespołów roboczych: codziennych narad na temat sytuacji, oceny ryzyka, operacyjnej wymiany informacji, ds. oceny przypadków, ds. analiz strukturalnych, ds. islamistycznego terrorystycznego potencjału ludzkiego, ds. alokacji zasobów i prawnych działań towarzyszących⁴⁴. W skład GIZ zaś wchodzi przedstawiciele BfV, BKA, BND, MAD, prokurator generalny przy Federalnym Trybunale Sprawiedliwości (*Generalbundesanwalt beim Bundesgerichtshof*)⁴⁵.

Na mocy decyzji Federalnego Ministra Spraw Wewnętrznych Hansa-Petera Friedricha dnia 15 listopada 2012 roku ustanowiono Wspólne Centrum Ochrony przed Ekstremizmem i Terroryzmem (*Gemeinsamen Extremismus- und Terrorismusabwehrzentrum*, GETZ) w Kolonii na bazie istniejącej instytucji Wspólnego Centrum Zwalczania Terroryzmu. Obok zadań GTAZ nowe centrum przejmie również zadania powstałego w grudniu 2011 roku Centrum Obrony przed Prawicowym Ekstremizmem (*Abwehrzentrum gegen Rechts*, GAR). Ta grupa zadaniowa zajmowała się rozpracowywaniem skrajnej prawicy⁴⁶. W ramach GETZ pracuje grupa ponad 40 federalnych i krajowych organów nad obroną praw, lewicowym i prawicowym ekstremizmem, ekstremizmem cudzoziemców i szpiegostwem. Utworzenie GETZ jest próbą centralizacji systemu bezpieczeństwa, jednak na razie spotyka się z brakiem poparcia niektórych landów⁴⁷.

Dodatkowymi agencjami w Niemczech biorącymi udział szczególnie w akcjach informacyjnych, jest Federalna Centrala Edukacji Politycznej (*Bundeszentrale für politische Bildung*) i wspomniany już Federalny Urząd ds. Migracji i Uchodźców. Celami priorytetowymi są – oprócz zapobiegania atakom terrorystycznym i ich prognozowania – odpowiednia edukacja

⁴⁴ K. Liedel, *Zarządzanie informacją w walce z terroryzmem*, Warszawa 2010, s. 99–103.

⁴⁵ *Das Gemeinsame Internetzentrum: zur Bekämpfung des islamistischen Terrorismus im Internet*, http://www.bmi.bund.de/SharedDocs/Downloads/DE/Themen/Sicherheit/Terrorismus/giz.pdf?__blob=publicationFile (dostęp: 20.06.2012).

⁴⁶ *Presseinformation des Bundesamtes für Verfassungsschutz (BfV) zum Start des Gemeinsamen Extremismus- und Terrorismusabwehrzentrums zur Bekämpfung des Rechtsextremismus/-terrorismus, des Linksextremismus/-terrorismus, des Ausländerextremismus/-terrorismus und der Spionage/Proliferation vom 15. November 2012*, http://www.verfassungsschutz.de/de/aktuell_thema/meldungen/me_20121115_pm_getz_2012.pdf (dostęp: 20.11.2012), (GETZ) *Neues Abwehrzentrums gegen Terrorismus*, „Deutsche Welle” (on-line) z dn. 15 listopada 2012.

⁴⁷ *Friedrich weist Kritik gegen Extremismus-Zentrum zurück*, „Die Welt” (on-line) z dn. 13 listopada 2012, *Streit um die dritte Superbehörde*, „Die Tageszeitung” (on-line) z dn. 14 listopada 2012.

i profilaktyka, w tym programy integrujące mniejszości (szczególnie religijne) ze społeczeństwem niemieckim.

Instytucją o podobnych kompetencjach do GTAZ jest w Polsce Centrum Antyterrorystyczne (CAT) działające w ABW. Głównym zadaniem centrum jest koordynacja w zakresie analityczno-informacyjnym działań służb i instytucji uczestniczących w systemie przeciwdziałania terroryzmowi. W przypadku wystąpienia realnego zagrożenia CAT natychmiastowo przekazuje dane pozwalające na przygotowanie i zabezpieczenie sił i środków do prawidłowego zarządzania kryzysowego. Oprócz tego cyklicznie i *ad hoc* odbywają się narady, publikowane są raporty dotyczące monitorowania sytuacji wewnętrznej pod kątem zapobiegania zjawiskom o charakterze terrorystycznych, typowania zagrożeń i celów potencjalnych ataków, analizy decyzyjnej, strategicznej oraz analizy zagrożeń innych państw mających wpływ na strategiczne interesy Polski i polskich obywateli, ocena ryzyka, w tym obiektów infrastruktury krytycznej, tworzenie bazy danych zagrożeń (eksperti z Departamentu Bezpieczeństwa Teleinformacyjnego ABW). Ważnym elementem działalności CAT i niemieckiego GTAZ jest również wzajemna współpraca i współpraca z jednostkami koordynacyjnymi w innych krajach oraz ze strukturami Unii Europejskiej, NATO, Rady Europy oraz OBWE⁴⁸.

Niemieckie służby bezpieczeństwa dysponują wyspecjalizowaną jednostką zajmującą się wykrywaniem i analizą finansowania terroryzmu. Jest nią Jednostka Analityki Finansowej (*Financial Intelligence Unit/Zentrale Analyse- und Informationsstelle für Verdachtsanzeigen*, FIU) umiejscowiona w Federalnym Urzędzie Kryminalnym. Generalny Inspektor Informacji Finansowej, jako organ odpowiedzialny za walkę ze zjawiskiem prania pieniędzy, jest w Polsce jednostką analityki finansowej spełniającą wymogi określone przez Grupę Specjalną ds. Przeciwdziałania Praniu Pieniędzy (FATF) i Grupę Egmont, w których aktywnie uczestniczą również Niemcy⁴⁹. Działa on, współpracując z wydziałem w Minister-

⁴⁸ Zob. szerzej: A. Makarski, *Centrum Antyterrorystyczne Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego. Geneza, zasady działania oraz doświadczenia po pierwszym roku funkcjonowania*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego”, 2010, nr 2, s. 101–112.

⁴⁹ FATF powstała w 1989 r. podczas szczytu Grupy G7. Jest niezależnym podmiotem międzyrządowym, którego zadaniem jest przygotowywanie i wspieranie działań służących zwalczaniu procederu prania pieniędzy i finansowania terroryzmu. Obejmuje obecnie 31 państw oraz, jako obserwatorów, 5 tzw. ciał regionalnych i 16 organizacji międzynarodowych m.in. Unię Europejską i Radę Europy, zob. The Financial Action Task Force, <http://www.fatf-gafi.org>. Z inicjatywy podmiotów powołanych do zwalczania procederu prania pieniędzy utworzono Grupę EGMONT w 1995 roku – światową organizację

stwie Finansów Departamentem Informacji Finansowej, czyli jednostki pełniącej funkcję centralnej krajowej agencji, odpowiedzialnej za odbieranie, wnioskowanie, analizowanie i rozpowszechnianie wśród właściwych organów władzy informacji dotyczących przychodów mogących pochodzić z przestępstw, a także za wprowadzenie odpowiedniego systemu informatycznego⁵⁰. Obydwie jednostki analityki finansowej sporządzają coroczne raporty, dostępne publicznie na stronach instytucji, wewnątrz których funkcjonują⁵¹.

Rolę wiodącą w Polsce na polu zwalczania terroryzmu odgrywa Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego. Jednak za przeciwdziałanie występowaniu zagrożeń dla bezpieczeństwa i porządku publicznego, ochronę życia ludzi oraz mienia przed bezprawnymi zamachami, naruszającymi te dobra, odpowiada Policja (art. 1 Ustawy o Policji)⁵². Funkcjonariusze pionu kryminalnego polskiej policji przede wszystkim mają za zadanie: rozpoznanie środowisk terrorystycznych, ich inwigilację, zbieranie materiałów dowodowych, aresztowanie członków ugrupowań podejrzanych o terroryzm, doprowadzenie do postawienia przed oblicze sądu w myśl zasady systemowej 4 U (ustalenie, ujęcie, ukaranie, uniemożliwienie – odrodzenia się struktur)⁵³. Specjalistyczny Wydział do Walki z Terrorem Kryminalnym i Zabójstwami (od 2004 roku z połączonych Wydziału do Walki z Terrorem Kryminalnym i Wydziału ds. Zabójstw, istniejące od 1999 roku) znajduje się w strukturze Komendy Stołecznej Policji. Zajmuje się m.in. zabójstwami, uprowadzeniami dla okupu, terroryzmem spożywczym, rozpracowywaniem grup przestępczych, sprawami ujawnionych ładunków wybuchowych oraz ich eksplozji⁵⁴.

zrzeszającą jednostki analityki finansowej z 69 państw, współpracujących głównie przy doskonaleniu sieci wymiany informacji zapobiegającej procederowi prania pieniędzy. Zob. The Egmont Group of Financial Intelligence Units, www.egmontgroup.org.

⁵⁰ Zob. *Ustawa o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu*, por. z niemiecką ustawą *Das Gesetz zur Verbesserung der Bekämpfung der Geldwäsche und der Bekämpfung der Finanzierung des Terrorismus* (Geldwäschebekämpfungsgesetz) vom 8. August 2002, „Bundesgesetzblatt”, Teil I, Nr. 57, vom 14 August 2002, s. 3105.

⁵¹ Por. raporty za rok 2011: Bundeskriminalamt, *2011 Annual Report: Financial Intelligence Unit (FIU) Germany*, Wiesbaden 2012, dostępny na stronach BKA: www.bka.ed. Sprawozdania roczne Generalnego Inspektora Informacji Finansowej o realizacji ustawy z dnia 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu dostępne są na stronie Ministerstwa Finansów: www.mf.gov.pl.

⁵² Ustawa o Policji z 6 kwietnia 1990 roku, Dz. U 1990, nr 30, poz. 179.

⁵³ K. Jałoszyński, *Organy administracji rządowej wobec zagrożeń terrorystycznych. Policja w walce i przeciwdziałaniu terroryzmowi*, Bielsko-Biała 2009, s. 41.

⁵⁴ Zob. oficjalna strona internetowa Komendy Stołecznej Policji: www.policja.waw.pl.

Zarządzeniem nr 1/2000 Komendant Główny Policji powołał Centralne Biuro Śledcze (CBŚ) na bazie istniejącego Biura do Walki z Przestępczością Zorganizowaną (od 1994 roku) oraz Biura do Walki z Przestępczością Narkotykową⁵⁵. CBŚ jest jednostką podporządkowaną Policji, mającą swoje delegatury w całym kraju, niezależnie od właściwych Komend Wojewódzkich Policji. Zadania podstawowe realizowane przez CBŚ dotyczą: przestępczości kryminalnej, w tym zabójstw, rozbojów, porwań dla okupu, terroryzmu; przestępczości narkotykowej, w tym produkcji, handlu i przemytu; przestępczości ekonomicznej, w tym m.in. prania brudnych pieniędzy, afer giełdowych, korupcji. W strukturze CBŚ znajduje się kilka wydziałów, a przestępstwami o charakterze tetrystycznym bezpośrednio zajmuje się Wydział do Zwalczania Aktów Terroru. Do zadań Wydziału należą m.in. pozyskiwanie i gromadzenie informacji operacyjnych o zagrożeniach terrorystycznych, prowadzenie rozpoznania operacyjnego osób podejrzanych o terroryzm w Polsce, koordynacja działań w zakresie zapobiegania terroryzmowi. Praca w ramach Wydziału podzielona jest na cztery zespoły: terroryzmu i ekstremizmu, przestępczości z użyciem materiałów wybuchowych, zorganizowanej przestępczości cudzoziemców i zespół czwarty – oficerów dyżurnych. Podobnie jak BKA, CBŚ intensywnie współpracuje z instytucjami międzynarodowymi: m.in. z Interpolem, Europolem, oficerami łącznikowymi policji innych państw (w tym z Niemiec), Europejską Policijną Roboczą Grupą ds. Zwalczania Terroryzmu (PWGT)⁵⁶.

Dodatkowo we wszystkich jednostkach polskiej policji powoływane są zespoły ATK (ds. koordynacji przeciwdziałania atakom terrorystycznym). Zespoły odpowiadają za koordynację i nadzór działań w zakresie rozpoznania operacyjnego grup, osób, zwalczanie aktów terroru z użyciem materiałów wybuchowych na terenie województwa. Główny Sztab Policji Komendy Głównej Policji odpowiada za fizyczną likwidację zagrożeń związanych z działaniami terrorystycznymi, jak również za monitorowanie, gromadzenie i analizę bieżących informacji, opracowywanie procedur i planów operacyjnych.

⁵⁵ Zarządzenie Nr 1/2000 Komendanta Głównego Policji, z dnia 29 lutego 2000 roku, w sprawie powołania oraz określenia organizacji, zakresu działania i właściwości terytorialnej służby śledczej, źródło: www.policja.pl (dostęp: 12.12.2012).

⁵⁶ Zob. Szerzej; K. Jałoszyński, *Uwarunkowania...*, s. 110–113.

Służby wywiadowcze

Działania wywiadu i kontrwywiadu w oczywisty sposób wspierają zwalczanie terroryzmu. Federalny Urząd Ochrony Konstytucji (BfV), powołany z inicjatywy aliantów w 1949 roku, pełni funkcje kontrwywiadowcze, pozyskując informacje ze źródeł otwartych, jak i obserwując osoby/obiekty za pomocą metod operacyjnych, w tym infiltracji grup podejrzanych o terroryzm. W celu usprawnienia koordynacji między służbami i wymiany pozyskiwanych informacji już w 1990 roku uchwalono ustawę „o współpracy między federalnymi i krajowymi rządami w sprawach tajnych służb oraz Federalnego Urzędu Ochrony Konstytucji”⁵⁷. W Polsce natomiast instytucją wiodącą w systemie przeciwdziałania terroryzmowi jest właśnie wywiad cywilny – Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego (ABW), a w niej Departament Przeciwdziałania Terroryzmowi⁵⁸. Podobnie jak BfV, ABW koncentruje się na rozpoznaniu działalności fundamentalistycznych ugrupowań islamskich oraz sprzecznej z prawem aktywności grup ekstremistycznych. Centrum Antyterrorystyczne w ramach ABW wykonuje zadania na poziomie operacyjnym, skupiając się przede wszystkim na: identyfikacji i analizie potencjalnych zagrożeń, współpracy zagranicznej oraz monitoringu i analizie treści ekstremistycznych w mediach. Poziom zagrożenia terroryzmem zwiększył się w Polsce w roku 2012. Związane to było z przygotowaniem i realizacją Mistrzostw Europy w Piłce Nożnej UEFA EURO 2012. Na potrzeby turnieju stworzono Plan Operacyjny ABW zapewnienia bezpieczeństwa i rozpoznania zagrożeń terrorystycznych (CONOPs) – wskazujący cele, strategię działania oraz zakres odpowiedzialności Agencji oraz Plan Operacji Zabezpieczenia Turnieju Finałowego UEFA EURO 2012 (realizowany od 15 maja do 15 lipca 2012 r.)⁵⁹. Ponadto zarówno Polska, jak i Niemcy narażone są na wzmożony ruch migracyjny od 2011 roku z państw Arabskiej Wiosny.

Federalna Służba Wywiadu BND natomiast pozyskuje i przetwarza informacje o ważnych zagadnieniach związanych z bezpieczeństwem,

⁵⁷ *Gesetz über die Zusammenarbeit des Bundes Und der Länder In Angelegenheiten des Verfassungsschutzes Und über das Bundesamt für Verfassungsschutz vom 7 Dezember 2011*, „Bundesgesetzblatt”, Teil I, Nr. 64 vom 13.12.2011, s. 2576–2581.

⁵⁸ Zob. oficjalna strona Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego: www.abw.gov.pl.

⁵⁹ Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, *Raport z działalności Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego*, Warszawa 2013, s. 15.

w tym zagrożeniach terrorystycznych poza granicami kraju⁶⁰. W Polsce analogiczną funkcję pełni Agencja Wywiadu (AW)⁶¹. BND wraz z MAD nie są bezpośrednimi organami egzekutywy, raczej stanowią element wczesnego ostrzegania. Urząd Kanclerski ma szczególne znaczenie dla służb podporządkowanych Federalnemu Ministerstwu Spraw Wewnętrznych – BND, BfV oraz Federalnemu Ministerstwu Obrony BMVg – MAD, podobnie jak pozycja Prezesa Rady Ministrów w kontaktach z ABW i AW.

Jednostki anty- i kontrterrorystyczne

W Niemczech, oprócz wyspecjalizowanych instytucji wywiadowczych, istnieją również specjalne komórki przygotowane do działań defensywnych, ulokowane w strukturach policji. Na poziomie policji landowych działają specjalne jednostki do zadań specjalnych *Spezialeinsatzkommando* (SEK). Ich liczba zależna jest od możliwości finansowych landu, np. Nadrenia posiada aż 6 takich jednostek. Głównymi zadaniami tych jednostek, oprócz zwalczania terroryzmu i odbijania zakładników jest nieustanne podnoszenie kwalifikacji i umiejętności swoich funkcjonariuszy. W Polsce takimi jednostkami na poziomie lokalnym są Samodzielne Pododdziały Antyterrorystyczne Policji (SPAP, w 1999 roku przemianowano je na Samodziałe Pododdziały Antyterrorystyczne SPAT, jednak obydwie nazwy są używane) Komendy Wojewódzkiej Policji w Gdańsku, Białymstoku, Wrocławiu, Łodzi, Szczecinie, Poznaniu, Krakowie, Katowicach i Rzeszowie (SPAT-y). Ponadto Sekcje Antyterrorystyczne Komendy Wojewódzkiej Policji znajdują się w Lublinie, Olsztynie, Bydgoszczy, Kielcach, Opolu, Gorzowie Wielkopolskim, Radomiu oraz na szczeblu centralnym – Biuro Operacji Antyterrorystycznych Komendy Głównej Policji w Warszawie (BOA). Jedynie BOA odpowiada, zdaniem Kuby Jałoszyńskiego, standardom jednostki kontrterrorystycznej⁶², choć brakuje jej doświadczenia w realnych działaniach. W ramach Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego funkcjonuje również niewielka jednostka taktyczna Wydział (V) Zabezpieczenia Realizacji i Działań Antyterrorystycznych w Departamencie Postępowań Karnych.

⁶⁰ Zob. oficjalna strona Bundesnachrichtendienst: www.bnd.bund.de, *Gesetz über den Bundesnachrichtendienst vom 20. Dezember 1990* (BND-Gesetz), „Bundesgesetzblatt”, Teil 1, 2954–2979.

⁶¹ Zob. oficjalna strona Agencji Wywiadu: www.aw.gov.pl.

⁶² K. Jałoszyński, *Uwarunkowania...*, s. 117–118.

Odrębną wyspecjalizowaną jednostką w RFN jest Federalna Jednostka Antyterrorystyczna GSG9 (*Grenzschutzgruppe 9*). Działa obecnie na podstawie ustawy o policji federalnej z 19 października 1994 roku⁶³, jednak jej powstanie wiąże się z nieudaną akcją odbicia izraelskich zakładników w 1972 roku podczas igrzysk olimpijskich w Monachium. Pierwotnie funkcjonowała w strukturach Federalnej Straży Granicznej. Dzisiaj GSG9 jest jednostką liczącą ok. 150 funkcjonariuszy, siedzibą jest St. Augustine. O jej użyciu każdorazowo decyduje Federalny Minister Spraw Wewnętrznych. Działania jej są niejawnie zarówno w kraju, jak i zagranicą. Jest jedną z najskuteczniejszych formacji tego typu na świecie⁶⁴.

Wojskową jednostką specjalną zajmującą się zwalczaniem terroryzmu w Niemczech jest *Komando Spezialkräfte* (KSK). Spełnia podobne zadania, jak GSG9. Powstało na skutek wydarzeń w Ruandzie w 1993 roku, aby usprawnić akcje antyterrorystyczne poza granicami kraju. Oficjalnie powstało 20 września 1996 roku. Wypełnia zadania w ramach Sił Szybkiego Reagowania (*Eingreifkräfte*) Bundeswehry i NATO. Jednostka liczy około 1000 osób i składa się z czterech kompanii komandosów: dalekiego rozpoznania, dowodzenia, łączności i zabezpieczenia⁶⁵.

Do polskich jednostek wyspecjalizowanych w działaniach kontrterrorystycznych w strukturach Wojska Polskiego możemy zaliczyć Jednostkę Wojskową nr 2305 (Wojskowa Formacja Specjalna GROM im. Cichociemnych Spadochroniarzy Armii Krajowej). Grupa Reagowania Operacyjno-Manewrowego powstała w 1990 roku w odpowiedzi na zagrożenie stwarzane przez terrorystów palestyńskich dla transportu Żydów z ZSRR do Izraela w latach 1990–1992 (operacja „Most”). Ważną rolę odegrały przy tworzeniu tej formacji pomoc amerykańska i brytyjska⁶⁶.

Koalicja antyterrorystyczna

W debatę nad rolą Polski i Niemiec w operacjach międzynarodowych wpisuje się kwestia udziału kontyngentu Bundeswehry oraz Wojska Polskiego w misji stabilizacyjnej ISAF (*International Security Assistance Force*) w Afganistanie. 4 września 2009 roku w prowincji Kunduz, w której sta-

⁶³ *Gesetz über die Bundespolizei (Bundespolizeigesetz – BpolG) vom 19. Oktober 1994*, „Bundesgesetzblatt”, Teil I, s. 2978–2979.

⁶⁴ Zob. strona policji federalnej Bundespolizei: www.bundespolizei.de.

⁶⁵ Por. K. Jałoszyński, *Zagadnienia fizycznej walki z zagrożeniami terrorystycznymi*, Warszawa 2012, s. 196–198.

⁶⁶ Zob. oficjalna strona GROM: www.grom.wp.mil.pl.

cjonowali niemieccy żołnierze, doszło do przejęcia przez talibów konwoju ISAF z dwoma cysternami benzyny, z których skorzystała głównie afgańska ludność cywilna. Płk Georg Klein potraktował ten incydent jako bezpośrednie zagrożenie dla stacjonujących oddziałów niemieckich i wezwał amerykańskie bombowce na pomoc. W wyniku bombardowań zginęło co najmniej 135 osób, w większości kobiety i dzieci. Ówczesny minister obrony Franz Josef Jung utrzymywał przez wiele tygodni, że ofiarami nalotu byli głównie talibowie, a rozpoznanie dowództwa oddziałów Bundeswehry było słuszne. Nowy minister Karl-Theodor zu Guttenberg szybko zdystansował się od swojego poprzednika, doprowadzając do dymisji generalnego inspektora Bundeswehry Wolfganga Schneiderhana i wiceministra obrony Petera Wicherta. Również Jung sprawujący w nowo utworzonym rządzie CDU/CSU-FDP funkcję ministra pracy i spraw socjalnych musiał ponieść konsekwencje polityczne za niedostateczny nadzór nad armią i podał się do dymisji.

Wydarzenia z września 2009 roku i późniejsze relacje medialne z misji w Afganistanie mają duże znaczenie dla polityki bezpieczeństwa Niemiec. Nagłośnienie tragedii w Kunduz pokazało opinii publicznej, że udział Bundeswehry w ISAF ma charakter militarny z użyciem siły, gdzie ofiarami obok żołnierzy mogą być cywile. Jednak pomimo narastającej fali protestów, Bundestag corocznie podejmuje decyzję o przedłużeniu misji w Afganistanie na kolejny rok. Stopniowe wycofywanie wojsk ma nastąpić z końcem 2014 r. Niechęć społeczeństwa do rozszerzania spektrum działań Bundeswehry w misjach międzynarodowych w dalszym ciągu jest konfrontowana z solidarnością z sojusznikami, w tym konkretnym przypadku z USA. Polityczno-wojskowa rola Niemiec jest zatem wynikiem ideologicznego samoograniczenia społeczeństwa i odpowiedzialności państwa.

Natomiast Polska podobnie, jak Niemcy w Kunduz, ma swój niechlubny rozdział wiązany z incydem w Nangar Khel, który wydarzył się dwa lata wcześniej, 16 sierpnia 2007 roku. Żołnierze polscy przeprowadzili ostrzał wielkokalibrowym karabinem maszynowym i granatami moździerzowymi, w wyniku którego śmierć poniosło sześć osób (w tym trójka dzieci) oraz trzy zostały ciężko ranne. W wyniku wjechania na minę pułapkę pojazdu ISAF koło miejscowości Nangar Khel zostały uszkodzone dwa pojazdy. Kilka godzin po tym zdarzeniu na miejsce został skierowany polski patrol. Uczestnicy patrolu twierdzą, że zostali ostrzelani przez napastników, którzy wycofali się następnie do pobliskiej wioski. Później część uczestników patrolu, będąca zarazem współoskarżonymi, oświadczyła, że współrzędne do ostrzału moździerzowego

otrzymano od dowódcy bazy, a trafienie budynków w wiosce mogło być wynikiem błędu w obsłudze moździerza lub wadliwego sprzętu. Niemniej prokuratura wojskowa podejrzewała, że żołnierze uzgodnili między sobą wersję wydarzeń. Żołnierzom postawiono zarzuty złamania prawa wojennego, sześciu z nich groziła kara pozbawienia wolności od lat 12 do 25 albo dożywotniego pozbawienia wolności, a jednemu groziła kara od 5 do 25 lat pozbawienia wolności⁶⁷. Ostatecznie 1 czerwca 2011 roku Wojskowy Sąd Okręgowy w Warszawie uniewinnił wszystkich 7 żołnierzy i oficerów, którzy brali udział w incydencie w Nangar Khel. W uzasadnieniu sędzia wskazał na brak dostatecznych dowodów, dzięki którym możliwe by było wskazanie na celowość ostrzału wioski przez polskich żołnierzy⁶⁸.

Oba te incydenty, jak i udział w międzynarodowej koalicji antyterrorystycznej, mogą stanowić katalizator do zdarzeń terrorystycznych na terenie obydwu krajów. Obecnie (3 grudnia 2012 r.) Niemcy posiadają trzeci co do wielkości kontyngent w Afganistanie z łączną liczbą żołnierzy 4318 w prowincjach Kunduz i Balkh, Polska zaś piąty z liczbą 1770 żołnierzy stacjonujących w Ghazni⁶⁹.

Wnioski

Zapewnienie bezpieczeństwa w Niemczech i Polsce opiera się na działaniach wywiadowczych, policyjnych, militarnych i regulacjach prawno-karnych. Republika Federalna Niemiec, mająca doświadczenia z terroryzmem rodzimym w latach 70. i 80. XX wieku, jest państwem, w którym wyraźnie można zaobserwować systemowe podejście do zwalczania terroryzmu. Neolewicowa fala terroryzmu wypaliła się w latach 80. W sumie w wyniku działalności terrorystycznej organizacji wiodącej, jaką była RAF, zmarło 35 osób (grupa ogłosiła swoje rozwiązanie w 1998 r.). Wyzwaniem dla bezpieczeństwa wewnętrznego Niemiec stały się również działające na ich terenie organizacje tureckie (Milli Görüs) i kurdyjskie (Kongra-Gel, Al-Aqsa) oraz organizacje powiązane z ruchem salafickiego

⁶⁷ Zob. Rzecznik Praw Obywatelskich, konferencja prasowa: *Wydarzenia z Nangar Khel*, 21 listopada 2007 r., źródło: <http://www.rpo.gov.pl/pliki/1195650789.pdf> (dostęp: 1.09.2012).

⁶⁸ *Nie jesteśmy zbrodniarzami*, „Gazeta Wyborcza” (on-line) z dn. 20 listopada 2011 r., *Sprawa Nangar Khel: Uniewinnieni*, „Gazeta Wyborcza” (on-line) z dn. 2 czerwca 2011 r.

⁶⁹ *International Security Assistance Force (ISAF): Key Facts and Figures*, źródło: <http://www.nato.int/isaf/docu/epub/pdf/placemat.pdf> (dostęp: 5.12.2012).

dżihadu i kwestią palestyńską⁷⁰. Dla Polski problematyka terroryzmu jest stosunkowo nowym wyzwaniem. Świadczyć o tym może chociażby wprowadzenie dopiero w 2004 roku do Kodeksu karnego definicji przestępstwa o charakterze terrorystycznym (art. 115, § 20). Niemniej przestępstwo to jest

wtóre w stosunku do innych czynów karalnych. Pojęcie „przestępstwa terroryzmu” występowało w innych ustawach: w ustawie z 18 grudnia 1998 roku o Instytucie Pamięci Narodowej: Komisji Ścigania Zbrodni Przeciwko Narodowi Polskiemu (art. 38 ust. 2 i 3)⁷¹, ustawie o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu z 24 maja 2002 roku, ustawie z 9 lipca 2003 roku o Wojskowych Służbach Informacyjnych, w ustawie z 2000 roku o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości

majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz przeciwdziałaniu finansowaniu terroryzmu podano definicje aktu terrorystycznego. Pojęcie terroryzmu pojawiało się w innych aktach normatywnych, jak np. w ustawie z dnia 10 grudnia 1993 roku o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin (art. 15, ust. 2, pkt. 1 lit. d „Emeryturę podwyższa się: w fizycznym zwalczaniu terroryzmu”)⁷² oraz w licznych umowach międzynarodowych, m.in. w traktacie zawartym między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy, który został podpisany w Bonn 17 czerwca 1991 roku⁷³.

Również aresztowanie Brunona Kwietnia, pracownika Uniwersytetu Rolniczego w Krakowie, podejrzanego o przygotowywanie zamachu na prezydenta, rząd i parlamentarzystów, prowadzenia tajnych szkoleń militarnych oraz nawoływanie do przemocy urealniło terroryzm jako zło przychodzące od wewnątrz. Według ustaleń ABW i prokuratury, mężczy-

⁷⁰ Zob. szerzej: G. Capoccia, *Germany's Response to 9/11. The Importance of Check and Balances*, [w:] M. Crenshaw (red.), *The Consequences of Counterterrorism*, New York 2010, s. 285–334, V. Hanus, *Counterterrorism Compared: A Case Study of the United States and Germany After September 11*, Saarbrücken 2012, s. 32–34, *Verrfassungschutzbericht 2012...*

⁷¹ Dz. U. 1998, nr 155, poz. 1016.

⁷² Tekst z późniejszymi zmianami: Dz. U. z 2004 r., nr 8, poz. 66.

⁷³ Art. 33. ust. 2 „Umawiające się Strony będą współdziałać w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej, terroryzmu, przestępczości gospodarczej, przestępczości związanej z narkotykami, karalnego handlu dziełami sztuki, bezprawnych naruszeń bezpieczeństwa cywilnej żeglugi powietrznej i morskiej oraz wytwarzania i wprowadzania do obiegu fałszywych środków płatniczych [...], *Traktat między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy podpisany w Bonn, 17 czerwca 1991 roku*, Dz. U. 1992, nr 14, poz. 56 i 57.

zna, zatrzymany 9 listopada 2012 roku, zamierzał zdetonować w pobliżu sejmu 4 tony materiałów wybuchowych umieszczonych w samochodzie. Za przygotowania do przestępstwa wedle art. 128 § 1 kk „usunięcia przemocą konstytucyjnego organu Rzeczypospolitej Polskiej” grozi mu od 3 miesięcy do 5 lat więzienia. Prokuratura Apelacyjna w Krakowie uznała również, że czyn ma charakter przestępstwa terrorystycznego. Łączny wymiar kary (prokuratura postawiła również zarzuty: podżegania innych osób do popełnienia przestępstwa, nielegalnego posiadania broni i handlu bronią, sprowadzenie zagrożenia życia lub zdrowia wielu osób oraz mienia w wielkich rozmiarach wywołanego eksplozją materiałów wybuchowych) wynieść może do 15 lat więzienia. Oskarżony przyznał się do nielegalnego posiadania i wytwarzania broni oraz ładunków wybuchowych, prowadzenia szkoleń dla osób, które zwербował, oraz przeprowadzania próbnych detonacji, ale w pierwszych wyjaśnieniach nie do usiłowania przeprowadzenia zamachu na naczelne organy konstytucyjne. W jego ocenie umiłowanie rusznikarstwa i pirotechniki nie nosiło znamion przestępstwa. Proces rozpoczął się 27 stycznia 2014 roku przed krakowskim sądem rejonowym, z tymże oskarżony przyznał się do opracowania i przygotowania zamachu na Sejm, jednak z inspiracji innej osoby, którą wskazał. Personalia tej osoby zostały ze względów bezpieczeństwa utajnione⁷⁴.

Położenie geograficzne Polski i Niemiec w samym sercu Europy jest kuszącą perspektywą dla organizacji terrorystycznych. Szczególnie otwarte kulturowo Niemcy stanowić mogą cel nie tylko potencjalnych ataków, ale przede wszystkim wspierania organizacji terrorystycznych finansowo, osobowo i propagandowo. Mniejszość muzułmańska stanowi w Niemczech blisko 4 mln osób (co stanowi dwa razy więcej ludności, niż zamieszkuje chociażby Kuwejt). Terrorystyczna organizacja o wymiarze międzynarodowym, jaką jest Al-Kaida, przekracza współcześnie narodowe, kulturowe, językowe i geograficzne różnice między państwami. Od sympatyzowania z salaficką transnarodową ideologią do stania się aktywnym członkiem, mogą prowadzić różne drogi, poprzez np.: kontakty rodzinne i osobiste relacje, radykalizację postaw i zachowań na skutek doświadczeń przemocy, rekrutację w świecie przestępczym (bycie zwербowanym/droga kariery), rekrutację w centrach wiary/kultury

⁷⁴ Brunon K. usłyszał nowe zarzuty, „Gazeta Krakowska” z dn. 19 lipca 2013 r., *Dwie twarze Brunona K.*, „Polityka” z dn. 4 lutego 2014 r.

i innych stowarzyszeniach⁷⁵. Ponadto Polska i Niemcy mogą stać się celem potencjalnych ataków terroryzmu międzynarodowego ze względu na członkostwo w NATO, Unii Europejskiej, udział sił zbrojnych i policyjnych w misjach pokojowych i stabilizacyjnych (w tym wspomniany udział w siłach ISAF, sojusz ze Stanami Zjednoczonymi, dobre stosunki z Izraelem)⁷⁶.

Zarówno RFN, jak i Polska ze względu na swoje położenie nad Morzem Bałtyckim, oraz w przypadku Niemiec także nad Morzem Północnym mogą być narażone również na terroryzm morski, oprócz lądowego i powietrznego. Zaznaczyć należy, że potencjalne ataki terrorystyczne na takie porty, jak Gdynia czy Kilonia byłyby katastrofalne w skutkach, nie tylko politycznych, ale również ekonomicznych i ekologicznych⁷⁷.

STRESZCZENIE

W artykule została przeprowadzona analiza porównawcza systemów organizacyjno-funkcjonalnych przeciwdziałania terroryzmowi w Niemczech i Polsce. Analiza ta obejmuje poziom prawny (regulacje prawno-karne), instytucjonalny (instytucje i organy zaangażowane w przeciwdziałanie terroryzmowi), kompetencyjny (zadania i cele instytucji bezpieczeństwa). Dodatkowo ukazano stanowisko i zaangażowanie Polski i Niemiec we współpracy międzynarodowej na rzecz zwalczania terroryzmu (casus Afganistanu) oraz wzajemną współpracę bilateralną w tym zakresie.

Aleksandra Zięba

GERMAN AND POLAND AGAINST TERROISM: COMPTERATIVE STUDIES

The article presents the comparative analysis of organizational and functional systems of counter-terrorism in Germany and Poland. This analysis includes the level of law (criminal-law regulations), institutional (the institutions and bodies involved in combating terrorism), competence (tasks and goals of security institutions). In addition Author shows the position and the involvement

⁷⁵ Zob. U. Schneckener, *Transnationaler Terrorismus: Charakter und Hintergründe des „neuen“ Terrorismus*, Frankfurt am Main 2006, s. 68–70.

⁷⁶ Por. K. Jałoszyński, *Uwarunkowania...*, s. 104.

⁷⁷ Zob. szerzej K. Kubiak, *Przemoc na oceanach: współczesne piractwo i terroryzm morski*, Warszawa 2009.

of Poland and Germany in international cooperation on combating terrorism (casus of Afghanistan) and bilateral mutual cooperation in this regard.

KEY WORDS: *security policy of Germany, security policy of Poland, terrorism, counterterrorism*

Bibliografia

- Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, *Raport z działalności Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego*, Warszawa 2013.
- Bundesministerium des Innern, *Verfassungsschutzbericht 2012*, Berlin 2013.
- Y. Alexander, *Counterterrorism strategies. Successes and Failures of Six Nations*, Waszyngton 2006.
- K. Hanus, *Counterterrorism Compared: A Case Study of the United States and Germany After September 11*, Saarbrücken 2012.
- B. Hołyst, M. Goc (red.), *Terroryzm w poglądach społeczeństwa polskiego*, Warszawa 2011.
- K. Indeck (red.), *Przestępczość terrorystyczna. Ujęcie praktyczno-dogmatyczne*, Poznań–Białystok–Łódź 2006.
- K. Indeck, P. Potejko (red.), *Terroryzm: materia ustawowa*, Warszawa 2009.
- K. Jałoszyński, *Organy administracji rządowej wobec zagrożeń terrorystycznych. Policja w walce i przeciwdziałaniu terroryzmowi*, Bielsko-Biała 2009.
- O. Lepsius, *Freiheit, Sicherheit und Terror: Die Rechtslage in Deutschland*, „Leviathan”, Vol. 32, Issue 1.
- S. Pikulski, *Prawne środki zwalczania terroryzmu*, Olsztyn 2000.